

Historische Kring IJsselstein 2 (feb. 1977)

<https://hdl.handle.net/1874/10040>

BESTUUR:

Voorzitter: L. Murk, IJsselstraat 24

Secretaris: W.J.A. van Wijk, Kloosterstraat 11

Penningmeester: G.C.A. Pompe-Scholman, Kronenburgplantsoen 22

Bank: AMRO-bank IJsselstein, rek.nr. 218400217, gironr. bank 2900

REDACTIE:

F.A.G.T. Mesman-Reijntjes

Drs. M..H.H. Doesburg

W.J. van Impelen

A.P.F.M. Kemme

LAY-OUT:

G.M. Otter

R. Pasman

REDACTIE-ADRES:

F.A.G.T. Mesman-Reijntjes, Paulus Potterlaan 23, tel. 1872

Inhoud:

	pag.
Het omslag	2
De nieuwe bibliotheek, <i>door C. van Schaik en A. Swanink</i>	3
De wording van de IJsselsteinse binnenstad, <i>door Roelof Pasman</i>	7
Kleuren in Oud IJsselstein, <i>door de Welstandscommissie</i> <i>voor de binnenstad van IJsselstein</i>	9
De Antonius en Cornelisstichting te IJsselstein, <i>door W.J.A. van Wijk</i>	10
De boerderij Rijpckerwaard, <i>door R.J. Ooyevaar</i>	14
Het Rampjaar 1888, <i>door L. Murk</i>	18
Het lot van het IJsselsteinse Slot	21
Foto werkgroep	23
Overzicht belangrijke data 1975-1976	24

Het omslag

De lay-out-groep heeft bij het ontwerpen van de kافت van ons tijdschrift, het geijkte prentje of fotoetje willen vermijden. Zij vonden in de archieven verschillende goede mogelijkheden, zoals schetsmatige tekeningetjes van werkoprichters en belastingheffers. Zij kozen voor het afdrucken van een historische tekst, welke hier volgt in leesbare letters.

Dit (sijn) alsulcke ordinantien als heer Willem van Egmont, heer tot IJselsteijn, gemaect ende geordineert heeft in sijnre stede van Iselsteijn ende voort in sijnen lande aftersloot, benschop, polsbroeck, roerende van allerhande saecken, hem selven en sijnre gemeente ende den gemenen oorbaer aengaende, durende altijt tot onsen wederseggen toe.

Eerst zall niemant sijn koorn anderswaerts ter molen brengen dan tot Isulsteijn off binnen der heerlicheijt van Isulsteijn tot der molen, die de heerlicheijt toebehoren, op haer mulster, als van outs gewoonl(ijck) is, ende waert dat hier in iemant gebreecklijck viell, die soude verbeuren een vrancrijxsche schilt alsoo dick als hij dat dede.

Voort alle goet, dat waechbaer is, ende zij verkeren willen, dat sall tot IJselsteijn ter wage comen, als dat gewoonl(ijck) is, op die pene voors.

Voort van de mate soo en sall niemant meten met uijt-heemsche mate noch met andere mate dan die de heerlicheijt toebehoren, op pene voors.

Item soo sullen alle de tappers binnen der stede ende binnen den lande voors. tappen ende haer bier vercopen metten gearnden maten van Isulsteijn om alsulck gelt als die Schout van des heeren wegen mitten gerechte van Isulsteijn daer toe ordineren ende setten zullen, ende den lieden haer volle mate geven, op een pene van vijff cromst(erten), alsoo dick als hij dat verbeurde.

Item alle die backers sullen haer broot backen op een seecker wicht en om een seecker gelt, gelijk als die schout mitten gerechte ordineren sullen, op dat broot te verbeuren ende op den peen van den (. . . .) alsoo dick als dat bevonden werde.

Dit is de eerste bladzijde van het handvest van heer Willem van Egmond, heer van Ysselstein (circa 1450), dat zich bevindt in het Oud-archief van de gemeente Ysselstein (inventarisno. 1)

De nieuwe bibliotheek

door C. van Schaik
A. Swanink

Wanneer U dit leest, is de officiële opening van het nieuwe gebouw van de bibliotheek „Het Goede Boek” aan de Schuttersgracht al achter de rug. Die datum, 12 februari 1977, vormt een mijlpaal in de geschiedenis van die bibliotheek; maar ook daarvoor was men al diverse mijlpalen gepasseerd, want de weg was lang! We willen U hier die lange tocht in het kort schetsen.

Hoek Weidstraat — Koningstraat (Schuttersgracht).

Op 5 februari 1905 werd in IJsselstein door de Hervormde Gemeente een Jongelingsvereniging opgericht. Die zag het als een van haar taken een bescheiden bibliotheekje te verzorgen, waarin naast Bijbelstudieboeken ook ontspanningslectuur voorkwam. De eerste bibliothecaris was de hr. E. van Voorst (Lagedijk 10). De inkomsten kwamen uitsluitend van donateurs en leesgelden. Toch breidde het boekenbezit zich geleidelijk uit. Toen in de oorlogsjaren het gebouw UZAI door de Duitsers werd gevorderd, is onder de ogen van de Duitsers de bibliotheek weggehaald en opgeslagen in het achterhuis van kolonboer Verwey (hoek Touwlaan/Achtersloot). Daar werden al spoedig de uitleningen hervat, op zaterdagmiddagen — want er was geen verwarming of verlichting. Na de bevrijding werd de bibliotheek gereorganiseerd. Er werd een subsidie aangevraagd bij het Provinciaal Bestuur, en verkregen! Van de gemeente IJsselstein werd echter, ondanks vele verzoeken, nimmer subsidie ontvangen. De bibliotheek beleefde een bloeiperiode, het aantal boeken steeg tot 2500. Intussen wa-

ren diverse bibliothecarissen gekomen en gegaan. Vermeld moeten hier worden de heren J. Roskam en H. Kars, die ongeveer 12½ jaar de leiding hadden. Toen bleek, dat in IJsselstein de tijd rijp was voor het stichten van een goede openbare bibliotheek, zijn de activiteiten gestaakt.

Aan Katholieke zijde heeft er een leesgezelschap bestaan, genaamd „Encyclopédie”, waarvan de hr. J.G.M. Boon in zijn boekje „IJsselstein voor en na 1900” vermeldt, dat het in 1852 werd gesticht en nog in 1908 bestond. Overigens is van dit leesgezelschap weinig bekend. Omstreeks 1920 werd in het achterste lokaal van de R.K. Jongensschool aan de Molenstraat een dependance gevestigd van de R.K. Leeszaal te Utrecht, die toen zelf nog maar enkele jaren oud was. De leiding over dit „filiaal” heeft jaren in handen gelegen van hr. Th. Bissels, hoofd van genoemde school, en van bakker D. Koch. De boekenvoorraad werd regelmatig vanuit Utrecht vernieuwd. Uitlening vond iedere zondagmorgen plaats. Via een smal paadje en de grote achterdeuren van de school bereikte men het uitleenlokaal. Met letters op de ruggen van de boeken was aangegeven, voor welke categorie van lezers ze geschikt waren: E-boeken waren bestemd voor de jeugd, B-boeken voor volwassenen, BC-boeken voor lezers „met rijpe levenservaring”. Dit filiaal heeft tot de jaren '34/'35 stand gehouden.

Een particulier bibliotheekje was in 1941 opgericht door de hr. G. van Doorn (Walkade). Eerst bestond het uitsluitend uit Lord Lister's en Buffalo Bill's; later werd het uitgebreid met wat stuiverromans. Op een gegeven moment kreeg hij het aan de stok met de toenmalige pastoor-deken de Grijs, die vanaf de spreekstoel bekend maakte, dat van Doorn een boek uitleende, dat op de lijst van voor Rooms-Katholieken verboden boeken stond, en dat men dus bij hem geen boeken meer mocht lenen. De waarschuwing had een averechts resultaat: van Doorn kreeg het juist drukker! Deze particuliere uitleen-bibliotheek is in 1947 overgenomen door een andere, nog maar kort bestaande, nl. „De Magneet”, opgericht en geleid door de heren Th. Mulder jr. en E. v.d. Neut en gevestigd in het pand Kerkstraat 22. Toen dat pand in 1951 ontruimd moest worden en er geen geschikte, vervangende ruimte te vinden was, werd de boekenvoorraad aangeboden aan de bibliotheek der Kajotters.

In de dertiger jaren was ook de R.K. Werkliedenvereniging in het oude „Concordia” (hoek Utrechtsestraat/Hofstraat) begonnen aan een uitleenbibliotheek. Hier was de hr. J. Bongenaar de drijvende kracht. In de oorlogsjaren heeft de hr. Bongenaar de boeken meegenomen naar zijn huis in de Voorstraat en daar zo goed en zo kwaad als het ging de uitleen voortgezet. De lezers moesten halsbrekende toeren verrichten om via een zeer smalle trap op zolder te komen, waar in een hoek de boeken lagen.

Toen de hr. Bongenaar oud en gebrekkig werd, heeft de hr. H.J. Tersteeg, de huidige koster, de boeken overgenomen. Maar omdat hij voor dit werk over te weinig vrije tijd bleek te beschikken, bood hij de boeken te koop aan aan de Kajotters (januari 1948). Toen dezen op dat aanbod ingingen, kwam de boekerij dus weer in zijn oude omgeving terug.

Na een grondige opknappbeurt startte de uitlening op 13 maart 1948: opbrengst eerste dag f 1,15! De boeken waren ondergebracht in twee kasten in het Kajotterszaaltje van het nieuwe Concordia (nu het Fulco-theater). Hoewel de Kajotters de bibliotheek eigenlijk bestemd hadden voor hun eigen leden, vond ze al spoedig een breder publiek. Het aanbod van de boekerij van „De Magneet” was dan ook zeer welkom. Kapelaan Veldman, ijveraar voor de bibliotheek, wist aan een renteloze lening van de benodigde 1500 gld. te komen. Wel werd de boekenvoorraad van „De Magneet” grondig gesaneerd,

maar toch kon men nu met de 2 kasten niet meer volstaan. Weer bracht Kap. Veldman een oplossing: men verhuisde naar het achterste gedeelte van het z.g. K.J.V.-huis, hoek Plantsoen/Kapellestraat. Maar ook deze ruimte, met zijn ingang in de Kapellestraat, was eigenlijk al vanaf het begin te klein, en, wat erger was, te vochtig, als gevolg van de slechte staat van het dak. Wanneer er regen werd verwacht, moest men een partij boeken verzetten en er een teil plaatsen!

Steeds meer IJsselsteiners vonden de weg naar deze bibliotheek. Er werd zelfs een jaarlijkse subsidie van 100 gld. verkrege van het R.K. Kerkbestuur, dat daarmee zijn waardering voor dit werk toonde. Ook de organisatie-opzet werd verbeterd. Er werd een bibliotheek-commissie in het leven geroepen, waarin zitting hadden het echtpaar Tersteeg-Berkien en de heren C. van Schaik, J. van Doorn en J. Hazendonk. Een reglement werd vastgesteld, waarin de verhouding tussen deze commissie en het K.A.J.-bestuur werd geregeld. Toen ontstond ook de naam „Het Goede Boek”. De band met de Kajotters bleek duidelijk uit de bepaling, dat 10% van de bruto-opbrengst in de afdelingskas van de Kajotters moest vloeien.

Een als grap bedoelde opmerking had kwalijke gevolgen. Op zekere Eerste Paasdag droeg het commissielid Hazendonk een nieuw pak. Toen hij op de hoek bij Batenburg een stel vrienden passeerde, riepen ze: „Joop, wat heb jij een mooi pak aan!” Joop antwoordde: „Van de bibliotheek gehad!” Maar toen de commissie in mei de jaarlijkse subsidie van 100 gld. wilde gaan innen bij het Kerkbestuur, zei kerkmeester Aelbers: „Zolang jullie Hazendonk een nieuw pak kunnen geven, is de subsidie van de baan!” En daarbij bleef het.

In de vijftiger jaren hebben de heer en mevrouw Tersteeg-Berkien zich bijzonder voor de bibliotheek ingezet. Altijd waren ze bij het uitlenen aanwezig, vergezeld van hun twee honden, Shylock en Nora, die als het ware de mascottes van de bibliotheek werden.

Al werd in 1957 de ruimte in het K.V.J.-huis vergroot met een van de aangrenzende kamers, men bleef zoeken naar een betere en vooral drogere behuizing. Die vond men in het pand Benschopperstraat 40, dat door de gemeente was aangekocht. In december 1962 trok men erin, uiteraard in een hoera-stemming. Maar even snel als IJsselstein in die jaren groeide, groeide ook het inzicht dat men er nog niet was! Ondanks een groeiende boekenvoorraad kon men aan de steeds toenemende en gevarieerder wordende vraag van het lezerspubliek niet voldoen, mede door de opkomst van diverse scholen voor voortgezet onderwijs.

Na langdurige, vaak moeilijke besprekingen werd in 1967 de grote stap gezet: opgericht werd een Gemeenschappelijke Openbare Bibliotheek, waarin alle gezindten waren vertegenwoordigd en die voldeed aan de eisen voor Rijks- en Gemeentesubsidie. Men vergrootte nog wel de beschikbare ruimte in het pand Benschopperstraat 40 met een houten aanbouw, maar ieders gedachten gingen toch uit naar een eigen, definitieve behuizing, ruim genoeg om ook aan de toekomstige vraag te kunnen voldoen en om gevarieerder activiteiten te kunnen plegen naast de biblio- en fonotheek.

Dat alles zal verwezenlijkt kunnen worden in de hypermodern ingerichte nieuwbouw aan de Schuttersgracht, waarvan, zoals in de aanvang gezegd, de eerste fase op 12 februari 1977 in gebruik is genomen.

Benschopperstraat 40

De wording van de IJsselsteinse binnenstad

door Roelof Pasman

Dit stukje wil een inleiding zijn tot een nadere beschouwing over de IJsselsteinse binnenstad.

Het gaat hierbij om het proces van ontwikkeling t.a.v. bebouwingen te kunnen zien in relatie tot hun aanzien, ambacht etc.

Hoe en waar is IJsselstein begonnen stad te zijn en waarom op de wijze zoals we haar nu kennen?

Het nu volgende wil een blik-terug zijn, toegespitst op de plattegrond, waarbij alle geschiedkundige feiten enigszins bedekt blijven.

Lange tijd was de Lopikerwaard een ruigte, welke geen of nauwelijks mogelijkheden van bestaan bood.

De Hollandse IJssel is de „noord-grens” van dit gebied. De binnenstad van IJsselstein maakt hier dus deel van uit.

Het verveningsproces in de waard liep in de 10e eeuw ten einde en de ontginning kwam spoedig op gang en eindigde in de 13e eeuw.

In het gebied van IJsselstein was echter al van bewoning sprake, namelijk op de hogergelegen kleistroken langs de IJssel. Over de geschiedenis van de IJssel bestaan verschillende opvattingen; duidelijk is wel, dat de rivier in de zin van water-transporteur een grote betekenis heeft gehad. Het ontstaan van hogere gronden zou mogelijk te verklaren zijn als afzetting van materiaal uit het water.

Als zij-arm van de Lek was de IJssel ooit misschien wel gelijkwaardig of méér dan dat; maar water verkiest de gemakkelijkste weg; en wanneer er gelegenheid voor is, dan baant ze deze.

De IJssel verlandde meer en meer, en de Lek nam haar taak geheel over; daarbij damde ze de inlaat van de IJssel op een natuurlijke wijze af.

Later, in 1285, maakten de mensen een plan tot een definitieve vorm van deze blokkade; in 1291 was de afsluiting bij Klaphek (of ook Hoppenesse genaamd) gereed.

Het is wel merkwaardig te noemen, dat juist vanaf deze periode IJsselstein als stad in opmars is.

Vóór de grote ontginning van de Lopikerwaard waren de hogere landen reeds bewoond. In de 9e en 10e eeuw waren in het IJsselsteinse land gelegen de villa's Eiteren (Aituron) en Opburen (Ubburon) (bur=woning; buren=groepje woningen, gehucht).

Waarschijnlijk is deze bewoning verantwoordelijk voor de grillige verkaveling van grond. De kavels scheidde zich door sloten of beter mogelijke watergangen, waardoor het land zijn overtollige water loosde op de IJssel. Deze watergangen stonden haaks op de IJssel. Later ging men waarschijnlijk over tot de aanleg van duikers, waardoor bij laag water geloosd kon worden.

Het dichtslibben van de IJssel en de inklinking van het nieuwe land in de waard bemoeilijkten de afwatering zo, dat ze bijna niet meer mogelijk was. Tussen het hogergelegen

oude land en de nieuwe polder ontstonden watergangen, welke min of meer parallel liepen aan de IJssel. Eén ving het water van het oude land op, en een ander dat van het nieuwe land. Beide waren gescheiden door een „kadedijk” (Achtersloot).

Bij de ontginning mondde de Benschopperwetering nog rechtstreeks op de IJssel uit; bovengenoemde redenen zullen ook deze vermoedelijke afwatering dwarsgezeten hebben.

Het gebied, waar IJsselstein ontstond, is nu zichtbaar geworden: in het noorden de IJssel; in het zuiden de „achterwetering” (Achtersloot); in het westen en oosten kavelsloten. Mogelijk zelfs is een van beide de oorspronkelijke Benschopperwetering geweest.

In de 2de helft van de 12e eeuw weten we van het kasteel van IJsselstein in het gebied tussen de huidige Touwlaan en de westelijke stadsgracht. Vermoedelijk betrof het hier een verbouwing van een al aanwezige versterkte woning. Wanneer heer Gijsbrecht van Amstel in 1279 enkele goederen in leen krijgt van het kapittel van St. Marie te Utrecht, spreekt hij van voorouders, welke reeds heer van IJsselstein waren. Ook wordt hierover in 1144 reeds gesproken.

Aan het eind van de 12e eeuw en het begin van de 13e eeuw „betreft” men het boven aangehaalde gebied als stad.

In 1310 vindt de inwijding plaats van de nieuwe kerk te IJsselstein van de parochie te Eiteren. IJsselstein had toen zijn huidige vorm qua binnenstad, met dien verstande dat de haven de oostelijke gracht vormde. De stad kende dus van noord naar zuid één „erfstraat”, waaraan enkele dwarsstraten.

De Benschopperwetering mondde uit in de stadsgracht, later via een sluis.

De ontwikkelingen leken zich voorspoedig voort te zetten: men had al gauw behoefte aan uitbreiding.

In 1331 worden de bewoners reeds aangeduid met poorters; we mogen dus aannemen, dat muren/stadswallen aanwezig waren.

Vanaf 1343 groeide de stad vanaf de huidige Haven in oostelijke richting tot de Paardenlaan; en men noemde dit de „nieuwe poorte”. De noordelijke en zuidelijke begrenzing bleef in het verlengde van de bestaande.

Over straten in dit gebied is weinig bekend. Wel weten we van de stichting van een klooster van de Cisterciënser Orde in het zuidelijk deel, ter vervanging van dat te Eiteren.

Mede door de geïoriënteerdheid van IJsselstein op het Hollandse gewest was het ten opzichte van het Sticht aan het front gelegen.

Was er in 1349 nog sprake van een beleg, in 1418 werd het stadje geheel verwoest op die bebouwing na, die aan de geestelijkheid toebehoorde.

Men bouwde het geheel weer op, tot in 1468 belegering door de Geldersen plaatsvond, gevolgd door inname en brandstichting. De Nieuwpoort werd hierna niet meer herbouwd, alleen het klooster bleef gehandhaafd. Tevens bleef een terrein oostelijk over de volle lengte langs de Haven (tussen de Haven en de Walkade) bebouwd.

Veertien jaar later gebruikten de Utrechters bij een nieuwe belegering het klooster als bastion. Nadat de aanval was afgeslagen, besloot men het klooster af te breken en binnen de stad te vestigen. De begrenzing van de binnenstad is sindsdien ongewijzigd gebleven.

Bronnen:

Den Uyl „Lopikerwaard” I en II.

Boon „IJsselstein uw woonstede”.

Abbink Spaik „IJsselstein, verleden en heden”.

Kleuren in oud IJsselstein

door de Welstandscommissie
voor de binnenstad van IJsselstein

Onze oude steden bergen een rijkdom aan kleuren, die voortkwam uit de vanouds gebruikte materialen in al hun natuurlijke schakeringen. In de straten en stoepen zaten de kleuren van klinkers, keien of hardsteen. Lang niet alles is daar nog van over.

Maar in de gevels zitten veelal nog de rijke rood- bruin- geel- nuances van de zachtere baksteen, afgewisseld met pleisterwerk in omber-grijze tinten en soms verrijkt met natuursteen — meestal hardsteen. En in de daken van de stad zitten de „roden” en de „grijzen” van de pakpannen of het glanzend blauwgrijs van de leien.

Tussen dit kleurvertoon van de steenachtige materialen is het schilderwerk op het hout van kozijnen, deuren, ramen, puien, gootlijsten of dakkapellen een eigen leven gaan leiden.

Vooraf vroeger was het „gebroken wit” — helder en markant, soms met een béétje oker, geel of omber op de kozijnen en ramen de speelse tegenhanger van het „ernstige” standgroen voor deuren, zonneblinden, luiken en soms ook wel de ramen.

Ook bruin kwam voor, maar niet op de kozijnen!

Ter bescherming kreeg een baksteengevel (Amsterdam) soms een ossenbloed- of teerhoudende laag, dieprood of tégen het zwart. Later verschenen de bepleisteringen, op hun beurt beschermd met verf in witte of grijzige tinten, niet zelden met omber, zwart of oker gebroken. Zo ontstond een fraaie tegenstelling tot het bruinrood van de baksteen in de omgeving. Veel van dit alles is volop „van kracht” voor IJsselstein.

De Welstandscommissie Binnenstad gebruikt dit beeld gaarne als achtergrond voor de beoordeling van schilderwerken, die om advies worden voorgelegd. Elk geval heeft zijn eigen schakeringen en grenzen, a.h.w. ingegeven door de aard en indeling van een gevel, die op hun beurt bepaald worden door de daarin aanwezige of ook wel „ontbrekende” elementen. Bij veranderingen in een geval komen oud en nieuw soms moeilijk tot elkaar.

Een vernieuwde gevel kan zo anders uitvallen dan zijn „buren”, die hun karakterontlenen aan oude vertrouwde beelden. Een gemoderniseerde winkelpui krijgt soms nieuw metselwerk dat niet passend te maken is bij de oude steen in de bovenbouw.

Op bouwplannen in de binnenstad is in die zin, donkere kleur geadviseerd op metselwerk van een winkelpand als tegenhanger van een geadviseerde lichte kleur op een bepleisterde aangrenzende magazijngevel.

Dit alles om het architectonische verschil van dit (hoek) pand met zijn omgeving wat te verzachten en het voor de hand liggende onderscheid tussen het levendige hoekgedeelte met etalages en het stillere magazijngedeelte tot uitdrukking te brengen.

Zo is ook een donkere kleur geadviseerd, op b.v. een gemoderniseerde winkelgevel in de Utrechtsestraat, ditmaal met de bedoeling om de gewenste eenheid te krijgen tussen „onder” en „boven”.

Daarentegen is het te betreuren dat zonder een advies in te winnen, gevels in een zeer opvallende kleur werden geschilderd, zoals in de IJsselstraat is voorgekomen. En dan nog niet eens omdat het een nieuwe „vreemde” kleur is, maar omdat hij onnodig is aangebracht op een pand, dat met zijn natuurlijke kleur in het beeld van de straat alle kans zou hebben gelaten voor kleuren in de etalages of de kleur van een deur of markiesje. Dat zijn de „natuurlijke” plaatsen om werkelijk kleur in het gevelbeeld te krijgen.

De Antonius en Corneliusstichting te IJsselstein (II)

door W.J.A. van Wijk

Met kerkelijke feesten deed men ook in het tehuis iets extra's, zoals met Pasen 1902:

„De oude menschen hebben beide Paaschdagen 's avonds ieder 2 eieren gehad en krentenbrood. Behalve het brood van Schilte hadden wij 2 krentenbroden besteld, ieder van f 0,50. Mijnheer A. Kippersluis stuurde een koek en een kistje cigaren”

Bij het Kerstmenu ontbrak de kalkoen, maar wel

„hebben de menschen aan het ontbijt worst gehad, des middags aardappelen, gedroogde appelen en gehakt”

Terwijl de mannen gescheiden leefden en woonden van de vrouwen, kwamen zij bij feestdagen gezellig bij elkaar

„Feest van den H. Antonius op 13 juni . . . De Heer A. Kippersluis is des morgens met Mietje op de koffie geweest. De vrouwen hebben toen met de mannen in de voorkamer van het mannengesticht koffie gedronken”
(Mietje was de huishoudster van A. Kippersluis).

Nu en dan wordt er in het dagboek melding gemaakt van het feit dat een van de bewoners jarig is en tracteert (c.q. **kan** tracteren):

„Op 27 februari 1904 is Van Doorn jarig. Hij heeft op zijn 84ste verjaardag de oude lui op gebakken visch getracteerd”.

In 1906 wordt de kapel ingewijd.

Op 7 november 1910 is er grote rouw, ik citeer:

„Stierf de Edele Stichter van ons huis, de Heer Ant. van Kippersluis (Toonoom) in de ouderdom van 85 jaar en 8 maanden. Wat hield hij veel van zijn Stichting, wat hield hij veel van hen, die hij zo gaarne **zijne** Oudjes noemde. Altijd was hij er vol van en tot in de laatste dagen gaf hij nog blijk van de buitengewone zorg, die hij voor hen had. Om aan zijn hartewens te voldoen verlangde de familie dat bij de begrafenis de Oudjes onmiddellijk achter de lijkkoets zouden lopen. 22 Oudjes volgden de lijkstoet. 4 waren door ouderdom thuisgebleven. Bij het thuiskomen en aan het middagmaal werden allen, alsook de Eerw. Zusters ruim getraceerd. Toen dan ook onder de H. Mis van Requiem onze Zeereerw. Heer Pastoor C. Brom een woord van lof over de edele daden van de grooten weldoener der Parochie deed horen werd ook vooral de Stichting van ons huis genoemd.

De ouden van dagen, die hier zo gelukkig verpleegd worden, werden aangespoord om veel voor de geachten Ontslapene te bidden. Hij ruste in Vrede. Amen”

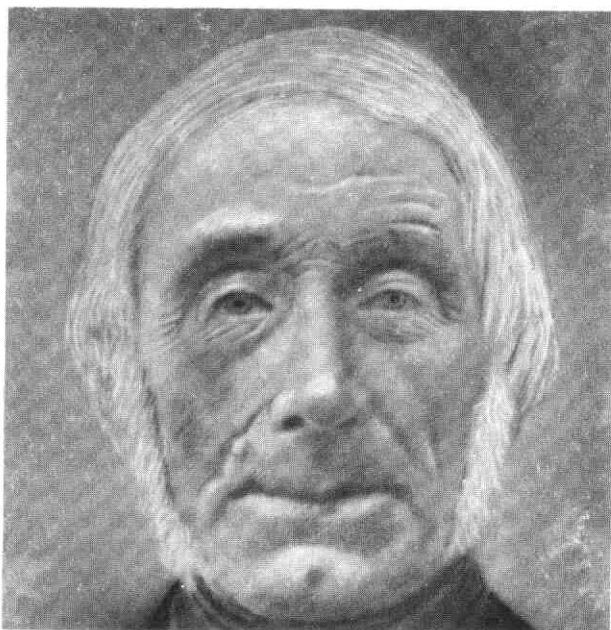
Enige tijd later:

„Jan van S., al geruime tijd tobbede, werd op raad van onze dokter naar Utrecht gebracht om geopereerd te worden. Daar onderzocht, constateerde men dat Jan een inwendigen kanker had en dus ongeneeslijk was. We konden hem daarom onmogelijk terugnemen. Het R.K. Armbestuur van Jutphaas zorgt voor de verdere onkosten. Jan moet nu of in het St. Antonius Gasthuis te Utrecht blijven of naar het Gesticht voor ongeneeslijken kwalen te Rotterdam worden gebracht. Dezelfde dag dat Jan naar Utrecht vervoerd is, hebben we R. van W. in ons huis opgenomen. Hij is nog wel te jong voor het Gesticht, maar om zijne zeer minne ontwikkelde geestvermogens was hij vooral na de dood zijner moeder de verstoteling in het huis zijner zuster en een voorwerp van bespottung voor de straatjongens onder wie hij zowat de geheelen dag moest doorbrengen. Hier in ons huis is de jongen overgelukkig, hij is nu weer naar ziel en lichaam bezorgd en kan als knecht in ons huis goede diensten doen”.

Het blijkt regelmatig dat de verzorging nogal wat zorgen baart:

„Donderdag 13 juli 1911 werd onze Oude Heintje, de Wed. V. door onze Eerw. Soeur Superieure en Soeur Marie Justa naar het St. Antonius Gasthuis gebracht. We hadden ongeveer 5 jaar geleden ons vrouwtje lam in huis gekregen. De Zusters hebben heel wat last met haar gehad, vooral omdat de zieke bij haar lamheid zoo verbazend zwaar werd. Na nog verscheidene beroertes begon onze zieke van binnen te rotten, waardoor de toestand voor onze Zuster bijna onhoudbaar werd. Met heel veel moeite konden we onze Heintje op voornoemde datum in een ziekenwagen naar Utrecht vervoerd krijgen, maar in het ziekenhuis gekomen ging Heintje hard achteruit. Zaterdag 22 juli kregen wij al de tijding dat Heintje den vorigen dag was overleden”

Wanneer men een dagboek volgt valt men van het ene uiterste in het andere. In juli 1913 is er groot feest:

A. van Kippersluis 1825-1911

„Het was twaalf en een half jaar geleden dat het Gesticht voor onze Oudjes werd gesticht. Toonoom van Kippersluis, die in november 1911 was overleden, had nog kort voor zijn overlijden gezegd, dat met het 12½ jarig bestaan van het huis de Oudjes feest moesten hebben, Soeur Superieure herinnerde een week van te voren onze Pastoor daaraan, die er ook duidelijk oren naar had. Pastoor zou Gezongen H. Mis doen en Soeur Sup. moest voor tractatie zorgen. Daags voor het feest hoorden we dat Pastoor en de Kerkmeesters zouden komen. 't Zou dus groot feest zijn”.

„De Zusters fluks aan 't versieren en anderen aan 't liedjes oefenen. Terwijl wij daarmee bezig waren kwam de Burgemeester en Mevrouw ons bezoeken. Zij kwamen feliciteren, wijl zij om de verkiezingen voor de gemeente den volgenden dag niet konden komen. Zij zegden ook de tractatie toe voor den volgenden dag. Den geheelen dag hadden dan ook de Oudjes volop feest. Zuster Justa droeg de geheele geschiedenis van het ontstaan van het huis voor en werd op haar beurt door één onzer Zusters met een kleine gelukwensch vereerd. 's Avonds kwam de Heer Goes de Oudjes door zijn kluchten vermaken. Om 9 uur gingen de Oudjes overvoldaan naar bed.”

In 1915 wordt een lijkenkamer ingericht. 2 Jaar later kwam de 100ste bewoner. Normaal zijn er 20 tot 25 bejaarden. Mannen gescheiden van de vrouwen. Slechts 10 personen zijn tot heden uit het tehuis vertrokken. Meestal naar familie. De bewoners hadden ook hun wensen resp. eisen:

„ verliet H.B. ons huis en ging in een huisje aan het Plantsoen in IJsselstein alleen wonen. Zij kon — zegde zij — de lucht van het eten door elkaar niet verdragen”.

„Van R. vertrok uit ons huis. De mannen waren hem te boers”.

Het dagboek verhaalt jaar-in jaar-uit de dagelijkse gebeurtenissen. Helaas wordt er niets bijzonders gemeld over de eerste wereldoorlog.

„In het laatst van juli 1921 is Johannes Leonardus K. in het Gesticht gekomen. Het bestuur heeft hem opgenomen omdat hij de kost niet kon verdienen en werkloos was en geen onderkomen had, zodat hij 's nachts in een schuur moest slapen. Nu krijgt hij f 7,88 van de invaliditeitswet. Jan zegt dat Armmeester Wolffenbuttel voor hem geplakt heeft”.

De bovengenoemde uitkering geschiedde wekelijks.

Oranjefeesten waren altijd grote volksfeesten en vooral in IJsselstein . Ik haal aan hetgeen op 12 en 13 september 1923 genoteerd staat.

„Groot feest. Zilver Jubileum van onze geëerbiedigde Koningin. De Oudjes gaan 's morgens naar de Plechtige H. Mis. S.M. Justa en S.M. Turbutia hebben de zitkamers der Oudjes met groene slingers versierd. Beide dagen is wat eten betreft als op Zondag. Ze moesten beide avonden om 6 uur thuis zijn. Dat was voor de mannen wel wat teveel gevraagd. Kapelaan Sinninge deed een goed woordtje voor hun en zoo mochten ze 's avonds tegen 9 uur, 13 september, de mooi versierde straten gaan zien en om half tien het vuurwerk. S.M. is niet te bed gegaan voor ze thuis waren, want de Overste had er even als zij erg veel zorg over dat ze zich netjes zouden gedragen. Doch alles liep — den Goeden God zij dank — heel netjes af en voor 11 uur kon S.M. Justa ook ten ruste gaan. Ook moet nog vermeld dat we een bus vol melk cadeau kregen, wat van de tractatie van de kinderen was overgebleven”.

Op 4 januari 1926 wederom een Zilveren Jubileum:

„Deze dag bestond het Corn. Ant. Gesticht vijf en twintig jaar wat dan ook bijzonder groot gevierd is. Reeds dagen tevoren waren de Zusters druk in de weer om de Oudjes een prettige dag te bezorgen. Daags tevoren werden de zitkamers versierd en in de vrouwen ingang keurige palmen aangebracht. Ook de spreekkamer kreeg een meer feestelijk aanzien. Maandag 4 januari gingen bijna alle Oudjes tot de H. Communie voor de H. Mis van 7 uur, die werd opgedragen voor de overleden weldoeners en Stichters Antonius en Cornelius van Kippersluis. Toen ze thuis kwamen stond er een feestig ontbijt klaar wat zich goed deed smaken. Om 9 uur werd er eene H. Mis met assistentie opgedragen uit dankbaarheid en na de H. Mis plechtig Te Deum. Daarna mochten de Oudjes vergezeld van Soeur Sup. Petra (die voor dit feest was overgekomen) en S.M. Justa naar de Pastorie op de koffie. Na een gezellig half uurtje trok de stoet weer huiswaarts, waar ze met pianospel werden verwelkomd. Een glaasje wijn voor het eten mocht op die feestelijke dag ook niet ontbreken. Daarna feestig diner. In den loop der middag werden de Oudjes verrast met de grabbelton, waarin elk een klein geschenkje vond. 's Avonds om 6 uur grote bijeenkomst en nog wel in de recreatiekamer van de Zusters, die voor dit doel gebruikt mocht worden en keurig tot dit doel was versierd. Hierbij werd het feest opgeluisterd door de Eerw. Heeren Kapelaans en het Kerkbestuur. Heel gezellig is deze avond doorgebracht, afwisselend door zang en voordrachten. S.M. Justa die 25 jaar in het Gesticht werkzaam was geweest werd door het Kerkbestuur een keurig karpert aangeboden voor de ziekenkamer. Marie Voorendt onze trouwe werkster sedert al die jaren kreeg een prachtige pendule. Ten slotte werd een keurige serenade ter eere van de Jubilarisse gebracht”.

(wordt vervolgd)

De boerderij Rijpickerwaard

door R.J. Ooyevaar

Zowel door de aanleg van de raillijn van Utrecht via Nieuwegein naar IJsselstein, als door de verlegging van rijksweg 2 naar het westen, bestaat er grote kans dat de boerderij Rijpickerwaard zal moeten verdwijnen. Als het niet mogelijk is de boerderij te sparen, dan dient ongetwijfeld de nodige tijd beschikbaar gesteld te worden voor een gedegen onderzoek. Deze hofstede heeft namelijk een zeer oude geschiedenis, die hier in het kort volgt en waarbij de nadruk vooral gelegd is op de gebouwen.

De Rijpickerwaard is van oorsprong een waard in de IJssel, gelegen tussen de Randdijk en de IJssel. Binnen deze waard ligt de gelijknamige hofstede, die er een groot deel van beslaat. Het is mogelijk, dat reeds in een oorkonde van 27 mei 1122 de Rijpickerwaard bedoeld wordt. Volgens deze oorkonde herstelt keizer Hendrik V de abdij van Werden in het bezit van een landgoed onder de villa Eiteren, gelegen tussen de Rijn en Lek, Lek en IJssel. Op welke stukken rivier deze namen betrekking hebben is niet volledig duidelijk, maar verschillende schrijvers nemen aan, dat er langs de Randdijk achter de Rijpickerwaard een oude Rijnarm gelopen heeft. Bij recent bodemkundig onderzoek door de universiteit van Utrecht is er op deze plaats echter geen rivierbedding gevonden, maar het wordt niet uitgesloten geacht, dat er toch een kleine Rijnarm gelopen heeft.

In ieder geval is de Rijpickerwaard bewoond geweest in 1217. In deze tijd trad namelijk bij ruw weer en in de winter de IJssel buiten haar oevers. Hierdoor konden de bewoners van het Gein hun kerk in Eiteren niet bezoeken, evenals een vijftiental gezinnen onder Vreeswijk, die om dezelfde reden van hun kerk gescheiden waren. De bisschop gaf daarom in 1217 vergunning om in het Gein binnen het kerspel van Eiteren een kerk te bouwen. Hierdoor is een nieuw kerspel gesticht waaronder tevens de „Repplickerwerth” kwam te vallen. In 1401 wordt de Rijpickerwaard omschreven als „Rippickerweert, gelegen tussen den IJsseldije ende den Randt en van den Randt tot aan den IJsseldijeshoec toe”.

Uit het voorgaande blijkt, dat de Rijpickerwaard in de 13e eeuw en mogelijk zelfs vroeger al bewoond is geweest. Vermoedelijk zal het eerst een houten huis geweest zijn, dat later door een stenen is vervangen. In de loop van de 13e eeuw wordt pas meer in het algemeen in baksteen gebouwd. Het is echter niet zeker, dat er een houten huis gestaan heeft en het is ook niet bekend wanneer het eerste stenen huis op de Rijpickerwaard gebouwd is. Op een anonieme kaart van het gebied tussen Lek en Oude Rijn van omstreeks 1500 is echter langs de IJssel tussen IJsselstein en Lopikerkapel een huis getekend. Helaas is de er boven staande korte naam niet meer leesbaar, maar het is mogelijk, dat de Rijpickerwaard bedoeld is. De hofstede komt in ieder geval voor op de kaart van Hornhovicus van de provincie Utrecht uit 1599. Op deze kaart staat namelijk tussen IJsselstein en het Gein een huis met toren getekend, waarnaast Bax geschreven staat, hetgeen duidt op de toenmalige bewoner. Het stenen huis zoals op de tekening van Jan de Beijer uit 1744 is weergegeven, dateert dus in ieder geval van voor 1599.

De afbraak van dit grote huis heeft waarschijnlijk plaats gevonden tussen 1763 en 1789. In 1763 wordt de Rijpickerwaard namelijk nog omschreven als 72 morgen land met het huis daar op, terwijl er in 1789 sprake is van huis, berg, schuur, wagenschuur en bakhuis met 64,5 morgen land en nog 7 morgen waarop erfpacht rust. De eerste boerderij zal dus tussen 1763 en 1789 gebouwd zijn.

Huis Rijpckerwaard, bij IJsselstein, d' 19 Augustus 1744.

Het huis Rijpckerwaard bij IJsselstein, 19 augustus 1744. Tekening door Jan de Beyer.
Museum Flehite, Atlas Coenen van 's Gravesloot.

In het midden van de 19e eeuw toonde de bouwtrant van deze boerderij volgens een beschrijving uit die tijd nog duidelijk de sporen van een voormalig herenhuis. Midden achter de boerderij lag een kleiweg naar de Randdijk, die via de Groene Steeg een verbinding met Jutphaas vormde. Aan de voorkant van het huis lag eveneens een kleiweg. Het onderhoud van deze weg, de latere Utrechtseweg, is in 1862 overgedragen aan de gemeente IJsselstein, die er terstond een zand- of grindweg van maakte.

De oude boerderij is in 1889 afgebroken, waarna de huidige boerderij gebouwd is. De voorgevel van deze nieuwe boerderij is naar achteren verplaatst, terwijl de boerderij zelf langer is dan de vorige. In de vloer van de deel is nog duidelijk aan het verschil in formaat van de stenen te zien waar de deel van de oude boerderij eindigde.

Omdat een groot gedeelte van de huidige boerderij op dezelfde plaats ligt als de vorige, zal waarschijnlijk voor zover mogelijk gebruik zijn gemaakt van de oude funderingen. De fundering van de oude voorgevel en van de uitbouw aan de zuidoostzijde deed dienst als beschoeiing van de gracht.

In 1908 is het oude bakhuis afgebroken en is op een andere plaats een nieuw zomerhuis gebouwd, zoals op de tekening is aangegeven. Het land rondom de boerderij is in 1928 in verband met uitbreiding van de veestapel en het tekort aan stalruimte in tweeën gesplitst, namelijk Rijpckerwaard met 29 ha. en Arbeid Adelt met 28 ha. De boerderij op dit laatste stuk is in 1930 gereed gekomen. Het overgebleven land van de Rijpckerwaard is daarna in 1932 weer in twee stukken verdeeld door de aanleg van de rijksweg van Utrecht naar 's-Hertogenbosch.

Bij een fel onweer in 1937 is de bliksem ingeslagen in de schuur van Rijpckerwaard. De schuur brandde volledig af, maar met behulp van de brandweer kon voorkomen worden

De Rijpickerwaard omstreeks 1950 met de gracht en het bruggetje nog aan de voorzijde.

dat het vuur naar andere gebouwen oversloeg. Na de brand is er een nieuwe en grotere schuur gebouwd en is er ook achter de boerderij een nieuwe hooiberg en loods neergezet. In hetzelfde jaar is het schapenhok afgebroken. Het pad, dat eerst midden achter de boerderij uitkwam, is hierbij verlegd langs de noordwestgevel van de boerderij.

De weg voor de boerderij was nog steeds in eigendom van de Rijpickerwaard, maar werd alleen onderhouden door de gemeente IJsselstein. Pas in 1957 is deze weg in handen van de gemeente overgegaan. De weg is daarna aanzienlijk verbreed, waarbij de gracht voor de boerderij gedempt is. Het bruggetje, dat aan de voorkant van de boerderij lag, is toen naar de zijkant van het huis verplaatst, waar het laatste restant van de oude gracht ligt.

Over de geschiedenis van de Rijpickerwaard en zijn bewoners is nog veel meer te vertellen, maar daar is in dit bestek geen plaats voor. Hierbij kan gedacht worden aan het feit, dat Rijpickerwaard een IJsselsteins leen was en dat de leenmannen verwant waren aan de heren van IJsselstein, zoals ook uit de lijst van leenmannen blijkt. Rijpickerwaard wordt ook wel het Apehuis genoemd, waarnaar de inwoners van IJsselstein Apeluiders genoemd worden. Er zijn verschillende twisten geweest over de afwatering van Rijpickerwaard. Wie belangstelling heeft voor deze zaken dient vooral het boekje van Z. van Doorn te lezen.

Voornaamste bronnen:

J. Craandijk. Wandelingen door Nederland. 1875

Z. van Doorn. Uit de vroege geschiedenis van Rijpickerwaard en omgeving. 1959

Dr. S.W.A. Drossaers. Het archief van den Nassauschen Domeinraad, deel II. 1955

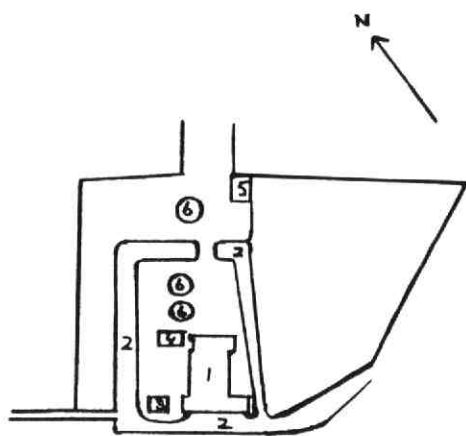
J.J. de Geer. Bijdragen tot de geschiedenis en oudheden der Provincie Utrecht. 1861

- J.J. de Geer. Het landgoed Rijplickerwaard onder IJsselstein. Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde 4e reeks, 2e deel. 1902
- Dr.Mr. F. Muller Fz., Dr. A.C. Bouman. Oorkondenboek van het Sticht Utrecht tot 1301, deel I. 1920
- R.J. Ooyevaar. Onderzoek naar de historische gegevens van het Gein en het aldaar gelegen klooster Nazareth. Westerheem XIX, 5, 1970
- Het leenhof van IJsselstein. Rijksarchief Utrecht.
- Stukken in het bezit van W. van Dijk, die zo bereidwillig is geweest deze mij ter inzage te geven.

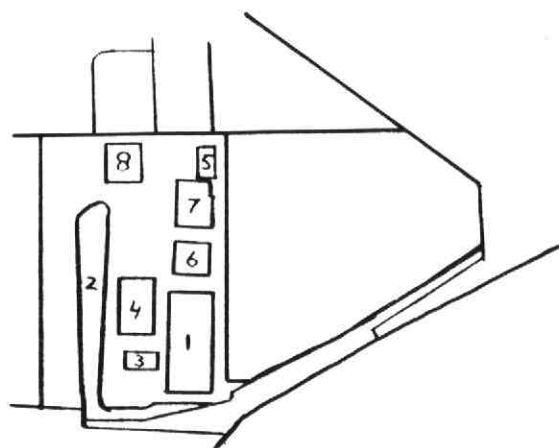
Leenmannen en eigenaren van de Rijplickerwaard

- 1278 - (1300) Johanna, weduwe van Arnoud van Amstel (gest. 1291)
- 1311 - (1343) Otto van IJsselstein
- 1364 - Guyotte, echtgenote van Jan van Egmond
- 1401 - 1468 Aelbrecht van Egmond, Jansz.
- 1468 - 1507 Aelbrecht van Egmond, Aelbrechtsz.
- 1507 - 1539 Aelbrecht van Egmond, Aelbrechtsz.
- 1539 - Jan van Egmond, Aelbrechtsz.
- (1545) - 1577 Frederik van Egmond
- 1577 - Jan van Egmond (in 1590 mondig)
- (1599) - Johan van Baex
- (1621) - 1627 Geertruid van Dort, weduwe van Johan van Baex
- 1627 - Amelis van Matenesse
- (1633) - 1685 Hendrik Valckenaar
- 1685 - 1695 Florentine Valckenaar
- 1695 - 1724 Clementia Hendrina van Rhemen, later weduwe van Barnardo Henrico Staats
- 1724 - 1729 Christoffel Wambolt, Baron van Umstadt
- 1729 - 1761 Frederik Spindler
- 1761 - 1763 Johanna Catharina Kirsch, weduwe van Frederik Spindler
- 1763 - 1789 Johan Willem Swellengrebel
- 1789 - 1807 Willem Middag
- 1807 - 1832 Anthonij Baars
- 1832 - 1839 Otto van Romondt
- 1839 - 1869 Willem Jan Adriaan van Romondt
- (1900) - 1917 Cornelis Constant Willem Romondt Vis
- 1917 - 1935 Carl Johan Heinrich Müller
- 1935 - 1953 Frits E. Müller
- 1953 - heden Willem van Dijk

N.B. De jaartallen tussen haakjes kunnen vroeger, respectievelijk later zijn.

situatie in 1810

situatie in 1937

- 1 boerderij gebouwd omstreeks 1775
- 2 gracht
- 3 bakhuis tevens zomerhuis gesloopt 1908
- 4 schuur afgebrand 1937
- 5 loods
- 6 hooibergen waarvan de achterste omstreeks 1750 al bestaat

- 1 boerderij gebouwd 1889
- 2 gracht
- 3 zomerhuis gebouwd 1908
- 4 schuur gebouwd 1937
- 5 loods gebouwd voor 1889
- 6 hooiberg gebouwd 1937
- 7 loods gebouwd 1937
- 8 schaphenhok gebouwd voor 1889 en afgebroken in 1937

„Het Rampjaar 1888”

door L. Murk

Een rampjaar was het voor IJsselstein zeer zeker, in dit jaar werd het kasteel IJsselstein afgebroken. Alleen de trappentoren werd dankzij de inzet van enkele stadgenoten en het gemeentebestuur van een totale ondergang gered.

Door het overlijden in 1886 van de laatste bewoonster en eigenares Jonkvrouwe Louise Strick van Linschoten, hadden de nabestaanden besloten tot verkoop van het eeuwenoude kasteel. Dit besluit had voor het Kasteel vreselijke gevolgen. In december 1887 verscheen in de dag- en weekbladen het bericht dat het Kasteel, bestaande uit 24 vertrekken en 7 zolders, gebouwd met zware muren, veel zware eiken balken, lood, dakpannen en

leien, voor **afbraak** te koop was. Als aanmoediging was vermeld „gemakkelijk per schip te bereiken”.

Vóór 31 december 1888 moest „het vonnis” voltrokken zijn. Voor toegang tot het Kasteel moest men zich melden bij de aanwijzer Jan van der Roest Gz. wagenmaker van beroep te IJsselstein.

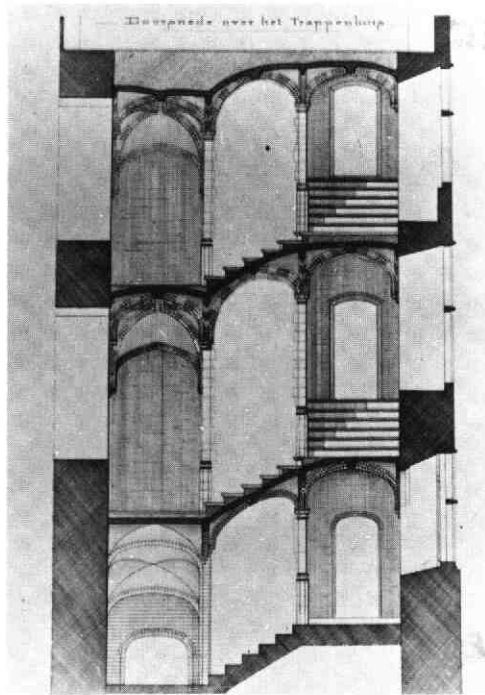

Door toevallige omstandigheden zijn wij in contact gekomen met de kleinzoon van deze aanwijzer die ook de naam draagt van J. v.d. Roest (Pz.). Deze heeft met veel speurzin en liefhebberij vele gedichten van zijn grootvader achterhaald.

Met welk een weemoed en tegenzin moet deze stadgenoot de gang naar het Kasteel hebben gemaakt als er weer een kandidaat koper zich meldde om rond geleid te worden in het vervallen Kasteel. Deze zo gevoelige eenvoudige ambachtsman heeft in zijn liefde voor het Kasteel, zijn gedachten neergeschreven in een gedicht.

Dit gedicht is toen opgenomen in de week en dagbladen genaamd „de IJsselsteiner” en „de Vijfheerenlanden”.

Deze gevoelsmens was een regelmatig schrijver van diverse gedichten en verzen, waaronder ook de legende van „De Apenluiders in dichtvorm” waarvan in 1884 de eerste druk verscheen.

UIT DE HAND TE KOOP: het eeuwenoude **Kasteel IJSELSTEIN,**

met de daarbij behorende **TUINEN**, **WATERPARTIJEN**, **VIJVERS**, **HOUTGEWASSEN**, **GRONDEN**, **BROEIRAMEN** en **ZONNESCHERMEN**, gelegen te *IJselstein*, aan de Stadsgracht, ter grootte van **2 Hectaren**, **88 Aren**, **15 Centiaren**.

Dit Kasteel bevat vele en groote **VERTREKKEN**, **KELDERS** en **ZOLDERS**, voorts op het binnenplein **DIENSTBODENWONINGEN**, **STALLING**, **KOETSHUIS**, **BERGPLAATSEN**, benevens een zeer merkwaardigen **Toren**, waarin toegang is tot eene onderaardsche gang, loopende naar het Stadhuis. De **TUIN**, waarin zeer vele fijne Vruchtboomen staan, is aangelegd tot terrein van vermaak en moestuin, waarin eene Schuur staat; het overige terrein is beplant met zeer dikke en gave eike-, ijpe-, essche-, elze-, wilge-, linde- en noteboomen en ander houtgewas.

Nadere inlichtingen zijn te bekomen ten kantore van den Notaris **N. IMMINK**, te *IJselstein*, alwaar de koop-offerten worden ingewacht vóór 15 December 1886.

Het Kasteel is dagelijks te bezichtigen, met uitzondering van Zon- en feestdagen.

N. Immink 27 Nov 1886

32232

Hier enkele regels uit het voorwoord, wat ook goed van toepassing is op het volgende gedicht over het Kasteel:

*Dan gunt gij U voor dit mijn vers
Een oogenblikje tijd.
Dan heeft niet tevergeefs de pers
Haar Kracht er aan gewijd.
Dan schenkt het U misschien een uur
Van stil genot en vreê,
En 't gaat vooreerst nog niet in 't vuur
Of met den aschkar mee.*

Met deze kleine inleiding laten we nu de woorden volgen van onze oud-stadgenoot.

Het lot van het IJsselsteinsche Slot

Geteld, helaas! geteld zijn thans de dagen
Van 't oude IJsselsteinsch Kasteel;
Reeds klinken dag aan dag de forsche slagen
Van moker, hamer en houweel.
Een ruwe drom van jongens en van mannen,
In 't sloopen en in 't breken sterk,
Volvoert met gruwb'ren ijver reeds de plannen,
Beraamd voor het vernielingswerk.
Hun klompgeklots klinkt door de leege zalen,
Op brug en plein en straat en trap,
Door poort en gang en kamers en portalen
Met luid gedruisch bij elken stap.

Uw stille rust en vrede zijn verdwenen,
Uw naam en adeldom ontwijd,
Eerwaardig slot, uw beulen zijn verschenen,
Bereid U voor; 't is sterventijd!
Gij, die de macht des vijands van u keerde,
Den stormloop van den strijd weerstond,
Als oord der rust, geen mensch ter wereld deerde,
Wordt nu, hoe wreed, gelijk een hond,
Die lang en trouw zijns meesters hof bewaarde,
Maar oud, het water niet ontloopt.
Trots al uw roem, met torens bosch en gaarde
Verwoest, verbrijzeld en gesloopt.

Reeds is het dak tot aan de muren open
En aklig grijzen spar en lat,
Door koude mist en natte sneeuw bedropen,
Na eeuwen weer op d'oude stad.
Zij schijnen zich haar naakte staat te schamen,
Zoo oud voor aller oog ontbloot.
Lang lagen zij zoo warm en rustig samen,
Gedekt door pannen, lei en lood.
Nu hoort men snachts hun droevig, klagend knerpen,
Vermengd met huiverig spookgeraas;
Verhaast het uur, ons naar omlaag te werpen,
Bij 't andre puin, O! sloopersbaas.-...

Vergrijsde Burcht, gij moet uw luister derven,
Uw schoonheid wordt als kaf verstrooid,
Uw glazen, eens zoo helder, zijn reeds scherven,
Door 't jong Janhagel ingegooid.
De oude poort, die elks bewondring wekte,
versiert uw gevelspui niet meer:
't Behangsel, dat uw dikke muren dekte,
Hangt nu gescheurd aan flarden neer;
De luiken en de deuren van de kamers
Staan op het binnenplein te koop,
Het eikenschot week voor den slag der hamers
En vormt een ordeloozen hoop.

Verschrikt en schuw door 't kloppen en door 't razen,
Loopt hong'rig en belust op buit
Een aantal ratten, groot, en vlug als hazen,
De naakte kamers in en uit.
Wie er ontdekt eer z'in de vele spleten
Van muur of vloer verdwenen zijn,
Is door den schrik Kasteel en al vergeten
En denkt aan poort noch gevellijn;
Maar spoedt zich ras de voordeur uit naar buiten
In reiner, fijner, frisscher lucht,
En wijl hij achter zich het knaagdierhol hoort sluiten,
Ontsnapt zijn borst een dank'bre zucht.

Dit is nu 't eind van al uw roem en grootheid
Door goud gebouwd, hoog - adelijk slot;
Men sloopst u om wat lood, en in uw doodstrijd
Zijt gij nog aan het grauw ten spot.
Ach, waart gij maar voor vier maal honderd jaren
Door 't bla'krend oorlogsvuur vernield,
Toen gij de macht der sterke Stichtenaren
Van uwen wal en muren hielt
Of had de vrouw, die menig man beschaamde,
Wier geest nog door uw hallen zweeft,
Die 't snoode plan, dat uwen val beraamde,
Door dapperheid verijdeld heeft,

Dit niet gedaan; dan hadt gij kunnen sneven
Vol eer, zoo als gij hadt geleefd,
Dan waart gij van de schande vrij gebleven,
Waar ieder oud kasteel voor beeft,
Maar 't is beslist. O, roem der Nederlanden,
Gedenkstuk uit den Graventijd,
Gij sterft, onteerd door ruwe beulenheden,
Geschiedenis en kunst ten spijt.

Eens, vroeg of laat, in ruwe najaarsnachten,
Wanneer de storm de wolken jaagt
En ongestoord met onvermoeide krachten
De bladerlooze boomen plaagt,
Spookt op de plek, waar eens uw muren stonden,
Een somber heir van geesten rond,
Die klagend 't feit van uwen val verkonden
Tot aan den vroegen morgenstond,
Wanneer het licht, aan d'Oosterkim verzezen
Zijn macht en kracht opnieuw bewijst
En u en ons een profetie mag wezen
Dat g'eens weer uit uw asch verrijst.

J. van der Roest Gz.

IJsselstein den 1 sten van Sprokkelmaand 1888

Foto werkgroep

De gegevens die bij ons zijn binnengekomen naar aanleiding van de vragen in ons eerste nummer zijn als volgt:

1. De bomen op de foto's zijn gerooid kort nadat de heer Pouw v.d. Roest het huis op 26 november 1930 verkocht had.
2. De eigenaar van de auto waarvan wij helaas het nummer niet kunnen ontcijferen, is de firma van Weesel te Utrecht, groothandel in bakkers-artikelen en bedrijfskleding.
3. De stoepen zijn in de zomer van 1954 door de firma Stomphorst te Utrecht gesloopt. Daarbij werden ook de natuurkeien de z.g. kinderhoofdjes vervangen door „mooie” gladde bakstenen.

Deze gegevens zijn door enkele stadgenoten die een goed geheugen hebben medegedeeld.

Overzicht belangrijke data 1975-1976

1975

- ZOMER Met vertegenwoordigers van het Streekarchivariaat te Benschop wordt overleg gepleegd over de oprichting van een Historische Kring in IJsselstein
- 30 okt. De Kring treedt voor de eerste maal naar buiten met een film en voordracht, verzorgd door de Heer A. Smaal van Monumentenzorg te Zeist
- 7 nov. De Stichting Historische Kring wordt officieel opgericht door het ondertekenen van de stichtingsakte bij notaris B. Stasse te IJsselstein
- ### 1976
- 3 jan. Er wordt een rondleiding gehouden in de N.H. Kerk en de R.K. Basiliek
- 24 jan. De Heer H. Jonkers organiseert een excursie naar Oudewater
- febr. De Heer L. Murk verzorgt in beide bejaardenhuizen dia-voorstellingen met betrekking tot Oud-IJsselstein
- 14 febr. De Heer J.C. Schröder wordt als 100ste donateur ingeschreven
- 11 mrt. De dia-presentatie over Oud-IJsselstein trekt een volle zaal in „De Ridder St. Joris”
- mrt./juni Een cursus oud-schrift wordt door Drs. M. Doesburg gegeven aan 7 belangstellenden. Zij sluiten zich aan bij de archiefgroep
- 1 april Op verzoek van velen worden nogmaals de 120 dia's over Oud-IJsselstein vertoond. Zowel de Heer L. Murk als de aanwezigen verzorgen het commentaar. Wederom ongeveer 130 aanwezigen
- 30 apr. De Kring stelt - in overleg met de plaatselijke Oranjevereniging - een puzzeltocht voor de jeugd samen. In de binnenstad van IJsselstein moet zij bepaalde raamvormen opsporen
- 9 mei De Heer C. Vink organiseert voor de donateurs een rondleiding in Wijk bij Duurstede
- 15 mei Er wordt een bezoek gebracht aan een kaasmakerij op Achthoven
- 29 mei Nogmaals, wegens grote belangstelling
- 5 juni Idem
- 10 aug. De Heer J. Leering meldt zich aan als 200ste donateur
- 5 okt. Mej. Drs. L. van Tongerlo uit Utrecht verzorgt een dubbel diabeeldvoorstelling met toelichting onder de titel „Beelden uit de Middeleeuwen”
- 8 okt. In een bijeenkomst van de leden der werkgroepen wordt het eerste nummer van ons tijdschrift gepresenteerd
- 30 okt. De donateurs krijgen gelegenheid om het stadhuis van binnen te bezichtigen i.v.m. de gevorderde restauratie. De Heer H. Mesker, belast met de dagelijkse leiding, geeft een toelichting
- 4 nov. De Heer C.G. Burghard uit IJsselstein wordt de 300ste donateur!
- 16 nov. Wederom wordt op verzoek van velen de diavoorstelling, welke reeds op 11 maart en 1 april werd verzorgd, herhaald. Ook nu weer ongeveer 130 belangstellenden
- 31 dec. Het aantal donateurs is nu gestegen tot 391!!